

Torah from Around the World

*De Eeuwige zal macht aan zijn volk verlenen,
de Eeuwige zal zijn volk zegenen met vrede.*

Tehilliem 29:11

Sjabbat Wajisjlach, 14 december 2024/ 13 kislew 5785

Genesis/Beresjiet 35: 16 - 36: 43; Tanach blz. 72-75.
Haftara: Jirmeja 29: 1 - 14; Tanach blz. 976-977.

Vertaler: Bram Lagendijk

Coördinatie: Harry Polak

Commentaar: ***rabbijn Jonathan Sacks z.l., was o.a. opperrabbijn van de United Hebrew Congregations van het Gemenebest***

[Oorspronkelijke Engelse tekst](#)

Use the link to read or listen to the original text in English.

Niet langer zul je Ja'akov genoemd worden

Eén feit in de sidra van deze week heeft de commentatoren lang verbijsterd. Na zijn worstelwedstrijd met de naamloze tegenstander werd Ja'akov verteld: "Voortaan zal je naam niet Ja'akov zijn maar Jisraël, want je hebt met God en mensen gestreden en je hebt gewonnen." (*Bereesjiet 32:29*) Of: "Uw naam zal niet langer Ja'akov worden genoemd, maar Jisraël. U bent groot (*sar*) geworden voor God en de mens. U hebt gewonnen." (*Aryeh Kaplanvertaling*).

Deze naamsverandering vindt niet één keer plaats, maar twee keer. Na de ontmoeting met Esav en de gebeurtenissen rond Dina en Sjechem, zei God tegen Ja'akov dat hij naar Bet El moest gaan. Vervolgens lezen we:

“Nu Ja’akov was teruggekeerd uit Padan Aram, verscheen God hem opnieuw, en hij zegende hem. Hij zei: “Tot nu toe heette je Ja’akov. *Die naam zul je niet langer dragen: Jisraël is je nieuwe naam.*” Zo gaf God hem de naam Jisraël.” (*Bereesjiet 35:9-10*)

Merk ten eerste op dat dit geen aanpassing is van een bestaande naam door verandering of toevoeging van een letter, zoals toen God Avram veranderde in Avraham, of Sarai in Sara. Het is een geheel nieuwe naam, als om aan te geven dat die een complete verandering van karakter vertegenwoordigt. Ten tweede vond de naamsverandering niet één keer plaats maar twee keer, zoals we hebben gezien. Ten derde – en dat is de grootste puzzel – *nadat twee keer gezegd is dat zijn naam niet langer Ja’akov zal zijn, blijft de Tora hem Ja’akov noemen.* God Zelf doet het. Wij doen dat ook, elke keer wanneer we bidden tot de God van Avraham, Jitschak en Ja’akov. Hoe kan dat, als de Tora ons twee keer vertelt dat zijn naam niet langer Ja’akov zal zijn?

Radak suggereert dat "uw naam zal niet langer Ja’akov zijn" betekent "uw naam zal niet langer *alleen* Ja’akov zijn". U zult ook een andere naam hebben. Dit is scherpzinnig, maar nauwelijks een heldere verklaring van de tekst. Sforno zegt: "In het messiaanse tijdperk zal uw naam niet langer Ja’akov zijn." Dit is ook moeilijk. De toekomstige tijd, zoals gebruikt in de Tora, betekent de nabije toekomst, niet de verre, tenzij expliciet anders is vermeld.

Dit is slechts een van de vele mysteries als het gaat om Ja’akovs karakter en zijn relatie met zijn broer Esav. De verhalen over hen zijn zo moeilijk te begrijpen dat ze, om ze zinvol te maken, in de Joodse traditie zijn omgeven door een aanzienlijke hoeveelheid Midrasj die Esav bijna perfect slecht doet lijken en Ja’akov bijna perfect rechtvaardig. Er is een duidelijke behoefte aan zulke Midrasj, voor educatieve doeleinden. Esav en Ja’akov zijn, zoals uitgebeeld in de Tora, te genuanceerd en te complex om het onderwerp te zijn van eenvoudige morele lessen voor jongeren. Daarom toont de Midrasj ons een wereld in zwart-wit, zoals Maharats Chajes uitlegde. [1]

De bijbelse tekst is zelf echter veel subtieler. Er staat niet dat Esav slecht is en Ja’akov goed. Die laat eerder zien dat het twee verschillende soorten mensen zijn. Het contrast tussen hen is vergelijkbaar met dat van Nietzsche tussen de Griekse figuren Apollo en Dionysus. Apollo staat voor rede, logica, orde en zelfbeheersing. Dionysus staat voor emotie, passie, natuur, wildheid en chaos. Apollinische culturen hechten waarde aan terughoudendheid en bescheidenheid; Dionysische culturen gaan voor pronkzucht en overdaad. Ja’akov is Apollinisch, Esav Dionysisch.

Het kan ook zijn dat Esav de jager vertegenwoordigt, die in veel oude culturen als een held wordt beschouwd. Maar niet in de Tora, die de agrarische en pastorale ethiek van boeren en herders vertegenwoordigt. Met de overgang van jager-verzamelaar naar boer-herder is de jager niet langer een held. In plaats daarvan wordt hij gezien als een figuur van geweld, vooral wanneer hij daarbij een grillig temperament vertoont, zoals Esav. Het is niet zozeer dat Esav slecht is en Ja’akov goed, maar Esav vertegenwoordigt de wereld die was. Ja’akov vertegenwoordigt daarentegen, zij het soms aarzelend en angstig, een nieuwe wereld aan het begin van zijn ontstaan, waarvan de spiritualiteit radicaal anders, nieuw en uitdagend zal zijn.

Het feit dat Ja’akov en Esav tweelingen zijn, is fundamenteel. Hun relatie is een van de klassieke gevallen van broederlijke rivaliteit. [2] De sleutel tot het begrijpen van hun verhaal is wat René Girard mimetische begeerte noemt: de wens om te bezitten wat iemand anders bezit, om dat ook te hebben. Uiteindelijk is dit de wens om iemand anders te zijn.

Dat is wat de naam Ja'akov betekent. Het is de naam die hij kreeg omdat hij geboren werd terwijl hij de hiel van zijn broer Esav vasthield. Dat was consequent zijn houding tijdens de belangrijkste gebeurtenissen in zijn vroege leven. Hij kocht het geboorterecht van zijn broer. Hij droeg de kleren van zijn broer. Op verzoek van zijn moeder nam hij de zegen van zijn broer aan. Toen zijn vader hem vroeg: "Wie ben je, mijn zoon?" antwoordde hij: "Ik ben Esav, je eerstgeborene." Ja'akov was de man die Esav wilde zijn. Waarom? Omdat Esav één ding had wat hij niet had: de liefde van zijn vader. "Jitschak, die een voorliefde had voor wild, hield van Esav, maar Rivka hield van Ja'akov."

Dat veranderde allemaal bij de grote worstelwedstrijd tussen Ja'akov en de onbekende vreemdeling. Onze wijzen leren ons dat deze vreemdeling een engel in vermomming was. Nadat ze gevochten hadden, vertelde hij Ja'akov dat zijn naam nu Jisraël zou zijn. De verklaring van deze naam is: "Want je hebt geworsteld met God en met de mens en hebt overwonnen." Het resoneert ook met twee andere betekenissen. *Sar* betekent 'prins, koning'. *Jasjar* betekent 'rechttop'. Beide staan in scherp contrast met de naam 'Ja'akov', iemand die "de hiel van zijn broer vasthoudt".

Hoe moeten we dan begrijpen wat eerst de vreemdeling en daarna God tegen Ja'akov zei? *Niet als een verklaring, maar als een verzoek, een uitdaging, een uitnodiging*. Lees het niet als "je *zult* niet langer Ja'akov heten, maar Jisraël". Lees het in plaats daarvan als "*laat* je naam niet langer Ja'akov zijn, maar Jisraël", wat betekent "gedraag je op zo'n manier dat mensen je zo noemen". *Wees een prins, koninklijk; wees flink; wees jezelf; verlang er niet naar om iemand anders te zijn*. Dat bleek niet alleen toen een uitdaging, maar ook veel vaker in de Joodse geschiedenis.

Vaak was het voor Joden genoeg om zichzelf te zijn. Maar van tijd tot tijd kwamen ze in contact met een beschaving waarvan het intellectuele, culturele en zelfs spirituele niveau onmiskenbaar was. Het gaf hen een ongemakkelijk, minderwaardig gevoel, als een dorpeling die voor het eerst naar een stad gaat. Joden werden zoals Ja'akov. Ze wilden iemand anders zijn.

De eerste keer dat we dit horen, is in de woorden van de profeet Jechezkeel: "Wat jullie willen, zal zeker niet gebeuren. Jullie denken dat je kunt worden als de volken die in andere landen wonen en goden van hout en steen vereren!" (*Jechezkeel/Ezechiël 20:32*) In Babylon troffen de mensen een indrukwekkend rijk aan waarvan het militaire en economische succes radicaal contrasteerde met hun eigen toestand van ballingschap en nederlaag. Sommigen wilden niet meer Joods zijn en iemand anders worden, wie dan ook.

We zien dat opnieuw in de tijd van de Grieken. Sommige Joden omarmden de Griekse cultuur. We herkennen dat in de namen van hogepriesters als Jason en Menelaos. De strijd hiertegen is het verhaal van Chanoeka. Iets soortgelijks gebeurde in de Romeinse tijd. Josephus was een van degenen die naar de andere kant overgingen, hoewel hij een verdediger van het Jodendom bleef.

Tijdens de Verlichting werden Joden verliefd op de Europese cultuur. Met filosofen als Kant en Hegel, dichters als Goethe en Schiller, en muzikanten als Mozart en Beethoven. Sommigen waren in staat dit te verenigen met trouw aan het Jodendom in geloof en daad – mensen zoals de rabbijnen Samson Raphael Hirsch en Nehemiah Nobel. Maar sommigen deden dat niet. Ze verlieten de gemeenschap, ze veranderden hun namen, ze verborgen hun identiteit. Niemand van ons heeft het recht om kritisch te zijn op wat ze deden. Het gecombineerde effect van intellectuele uitdaging, sociale verandering en opvlammend antisemitisme was enorm. Toch was dit een reactie zoals van Ja'akov, niet zoals van Jisraël.

Het gebeurt vandaag de dag in grote delen van de Joodse wereld. Joden hebben zichzelf overtroffen. Het Jodendom heeft, met enkele opmerkelijke uitzonderingen, ondergepresteerd. Vandaag de dag staan er Joden aan of nabij de top op vrijwel elk gebied van menselijk streven, maar al te veel mensen hebben hun religieuze erfgoed achter zich gelaten of staan er onverschillig tegenover. Voor hen is Jodendom een zwakke volksgemeenschap, te gering om voort te bestaan in de toekomst, te leeg om te inspireren.

We hebben zo lang gewacht op wat we tegenwoordig hebben en wat nooit eerder in de Joodse geschiedenis gelijktijdig voorkwam: onafhankelijkheid en soevereiniteit in de staat Israël en vrijheid en gelijkheid in de diaspora. Bijna alles waar honderd generaties van onze voorouders om hebben gebeden, is ons gegeven. Vergooien we echt onze kans (in de woorden van Lin-Manuel Miranda)? Zullen we Jisraël zijn? Of laten we tot onze schande zien dat we de naam Ja'akov, de persoon die iemand anders wilde zijn, nog niet achter ons hebben gelaten? Ja'akov was vaak bang omdat hij niet zeker wist wie hij wilde zijn, zichzelf of zijn broer. Daarom zei God tegen hem: "Laat je naam niet Ja'akov zijn, maar Jisraël." Als je bang bent en niet zeker weet wie je bent, ben je Ja'akov. Als je sterk van binnen bent en jezelf, ben je Jisraël.

Het feit dat de Tora en de traditie nog steeds de naam Ja'akov gebruiken, niet alleen Jisraël, vertelt ons dat het probleem niet is verdwenen. Ja'akov lijkt hier zijn hele leven mee te hebben geworsteld en wij doen dat nu nog steeds. Het vergt moed om anders te zijn, een minderheid, een tegencultuur. Het is gemakkelijk om voor het moment te leven zoals Esav, of om "te zijn zoals de volkeren van de wereld", zoals Jechezkeel zei.

Ik geloof dat de uitdaging die de engel meegaf nog steeds doorklinkt. Zijn wij Ja'akov, beschaamd over wie we zijn? Of zijn wij Jisraël, met de moed om flink te zijn en trots het pad van geloof te volgen?

[1] In de *Mevo Ha'agadot* afgedrukt aan het begin van *Ein Yaakov*.

[2] Zie voor meer informatie over het thema broederlijke rivaliteit in de Bijbel, Jonathan Sacks, *Not in God's Name: Confronting Religious Violence*, 2015.